

de Verdieping

Necrologie
van de

Avondklok

Misstanden

Turnen onder
het vergrootglas:
hoe ziek is de sport?

de Verdieping **6**

Opvoedvraag

Creëer je een kleine narcist
als je je kind te veel
complimenten geeft?

onderwijs&opvoeding **9**

Uitbreiden

Nederland moet veel
meer natuur ontwikkelen,
en die mag wilder ook

duurzaamheid&natuur **12**

Zingen

Rob de Nijs is gestopt met
optreden. Een mooi vak, vond-ie,
maar soms ook afschuwelijk

cultuur&media **14**

Breda, 9 maart 2021, 21.15 uur.

Amersfoort, 24 februari 2021, 21.00 uur.

Levensloop

tekst Maarten van Gestel
foto's H.J. Hunter

De conceptie

'Een doodse stilte', dat is hoe Hubert Bruls zich de zaal vol burgemeesters herinnert, nadat minister van justitie Grapperhaus voor het eerst serieus polst om samen de avondklok in te voeren. Het is een koude maandagavond begin 2021, de besmettingscijfers zijn hoog, en er is een zeer mysterieuze Britse virusmutatie binnen onze landsgrenzen ontdekt. De Veiligheidsraad, met de 25 voorzitters van de veiligheidsregio's, is samen in de Statenzaal in Utrecht voor het wekelijkse beraad over de coronamaatregelen.

"Onze reactie was een gewogen stilte", blikt Bruls, burgemeester van Nijmegen en voorzitter van de raad, terug. Is een avondklok écht wat ze op dat moment willen geven aan Nederlanders? "Midden in de donkere wintermaanden, met sinds half oktober strenge lockdownmaatregelen, in een tijd waarin burgers snakken naar perspectief?"

In het najaar van 2020 werd door politici en OMT-leden al wel gefantaseerd over de invoering van de avondklok, maar meer in de veronderstelling dat deze er waarschijnlijk toch nooit komt. Andere Europese landen hadden er allang één, als wa-

In Memoriam: De Avondklok (2021 - 2021)

Ze werd gezien als de zwaarste vrijheidsbeperking voor Nederlanders sinds de Tweede Wereldoorlog. Vanaf vandaag is zij niet meer. De mensen die De Avondklok het beste kenden, blikken in deze necrologie terug op haar verschillende levensfasen.

pen tegen de verspreiding van het coronavirus, maar in het liberale en tolerante Nederland, waar we wars zijn van regeltjes? Zouden mensen zich er hier überhaupt aan houden?

De wetenschappelijke virusbestrijders van het Outbreak Management Team flirtten wel met de avondklok als optie, maar drongen nooit aan. Rutte dreigde enkel met de avondklok, als uiterste regionale maatregel voor coronahotspots als Rotterdam en Twente.

Maar in januari 2021 zijn de kaarten anders geschud. De cijfers zijn niet gunstig, ondanks de nog strengere maatregelen van half december. Daarom legt Grapperhaus bij het overleg op die koude maandagavond in Utrecht het invoeren van de avondklok voor het eerst als serieuze optie op tafel.

Bruls twijfelt. Noemt de Avondklok "toch de zwaarste vrijheidsbeperking sinds de Tweede Wereldoorlog". Het kabinet vraagt met spoed advies aan het OMT. Dat neemt de beschikbare Europese data onder de loep, en komt tot de conclusie dat de avondklok het aantal besmettingen met zo'n tien procent kan terugbrengen.

OMT-lid en hoogleraar sociale geneeskunde Christian Hoebe noemt

de avondklok een 'wapen'. "Mitschien wel het zwaarst mogelijke wapen, ja." Om in oorlogsjargon te blijven: het OMT adviseert het nu, begin januari, als het juiste wapen in de strijd tegen de invasie van de Britse mutant. Dan gaan ook Bruls en zijn Veiligheidsraad om. Op woensdag 20 januari bevestigen Rutte en De Jonge op televisie: de avondklok komt er. De invoering staat gepland over drie dagen, in de nacht van zaterdag 23 januari.

De bevalling

Vraag aan Bruls wat hem te binnen schiet als hij aan het eerste weekend denkt, en hij antwoordt: de avondklokrellen. Vraag het aan Primera-eigenaresse Maaïke Neufeglise uit Den Bosch, en zij komt met een beeld van haar winkel dat heel Nederland door zou gaan en dat nooit meer van haar netvlies verdwijnt. "Verschroei-de verjaardagskaarten, het bloed op de grond en de enorme ravage in mijn winkel, waar alles kapotgeslagen was."

De zaterdagochtend waarop de avondklok wordt ingevoerd, gaat eerst nog gepaard met rust in anders drukke uitgaansstraten. Schrijfster Marieke Lucas Rijneveld verwel-

Eén voordeel: de avondklok blinkt uit in helderheid. Ze geldt voor iedereen, op een vast tijdstip, met duidelijk controleerbare regels.

komt haar vrede in onze wereld met een gedicht op de voorpagina van *Trouw*. Met de verwondering waarop mensen uit de Sahara voor het eerst sneeuw zien, aanschouwen stedelingen na negen uur de plotselinge leegte op straat.

Patrouilles van boa's en agenten delen gestaag boetes uit – de eerste drie dagen extra streng, is het plan, om duidelijk te maken dat het ernst is. Alleen met een verklaring of een hond ontkom je aan een proces-verbaal, dus wordt de straat bevolkt door hondenbaasjes en langsoeven-de maaltijdbezorgers op elektrische fietsen. Van onrust lijkt geen sprake.

Het blijkt stilte voor de storm. Zaterdag is er onrust op Urk en in het Limburgse Stein. Wat op zondag begint met grootschalige protesten tegen coronamaatregelen in Amsterdam en Eindhoven – de avondklok was de druppel – verandert in een waar slagveld. Relschoppers duiken op te midden van vreedzame demonstranten en gaan op de vuist met de ME, gooien stenen, plunderen winkels, steken auto's in brand.

Burgemeester Bruls verdedigt de avondklok. "De rellen kun je wijten aan enkele duizenden gasten, meer niet." Het is een lange winter geweest, zegt Bruls. Mensen konden

niet naar buiten, stoom afblazen bij het sporten of op de tribune van een voetbalwedstrijd. "Voor hen was de avondklok slechts het houtje om hun vuur op te branden."

Ook Neufeglise, die nog steeds buikpijn krijgt en overvallen raakt door walging wanneer ze eraan denkt dat mensen haar winkel in brand hebben willen steken, terwijl daarboven zes appartementen zitten, wil de avondklok niet als zondebok aanwijzen. "Dat was een maatregel om het coronavirus de wereld uit te helpen. Die mogen we hier niet voor laten opdraaien."

De rellen hebben volgens Neufeglise niet alleen het slechtste van Nederland in crisistijd laten zien, maar ook het mooiste. Twee dagen na de rellen wordt via een crowdfundingcampagne meer dan 100.000 euro ingezameld om haar winkel te heropenen. Koning Willem-Alexander komt langs. Nu de herbouwde winkel weer enkele weken open is, brengen stadsgenoten haar soms nog steeds een Bosche bol, om haar een hart onder de riem te steken.

Opgroeien

Eén voordeel heeft de avondklok wel: ze blinkt uit in helderheid: ze

Voor sommigen was de avondklok slechts het houtje om hun vuur op te branden

Hubert Bruls, burgemeester van Nijmegen

geldt voor iedereen, op een vast tijdstip, met duidelijk controleerbare regels. Boa-teamleider Robin Caster uit Beverwijk herinnert zich de eerste avond dat hij de avondklok met collega's mocht handhaven. Op het Stationsplein in het Noord-Hollandse stadje had hij met vijf collega's positie genomen, klaar om voetgangers, fietsers bromfietser in 'een soort fuik' aan de kant te zetten. Maar het verzet viel mee. "We vroegen mensen waar ze vandaan kwamen, waar ze naartoe gingen. Ik heb het als een leuke avond ervaren."

Tuurlijk: Caster schrijft aanvankelijk bij de meeste overtreders een proces-verbaal uit, waar een boete van 95 euro uit zou volgen. En ja: soms worden hij en zijn collega's voor NSB'er, SS'er of Gestapo uitgescholden, recht in hun gezicht. "Dat doet iets met je. En met het team." Maar de meeste mensen, zegt Caster, reageren begripvol. "Vaak waren ze bang dat ze een strafblad zouden krijgen. Dan stelde ik ze gerust door te zeggen dat de boete daarvoor veel te laag was."

Ondertussen, op de Veluwe,

Lees verder op pagina 4

Den Bosch, 2 februari 2021, 21.04 uur.

Zwolle, 25 maart 2021, 21.04 uur.

Kerkrade, 29 januari 2021, 21.54 uur.

Het is stil in mijn straat en ik kan daardoor veel beter slapen

Marjolein

Vervolg van pagina 3

geniet hondenbaasje Lissa Agema (45) 'intens' van de avondklok. Ze woont in een landelijk gebied tussen Apeldoorn en Zwolle, waar ze normaal 's avonds regelmatig de stuipen op het lijf wordt gejaagd door langschurende auto's, als ze haar vier beagles uitlaat. Eentje is getraumatiseerd, legt Agema uit, en moet na zo'n roekeloze chauffeur nog lang bijkomen. "Sinds de avondklok hebben we daar geen last meer van."

De avondklok blijkt niet alleen voor hondenbaasjes een zegen. Ook veel Amsterdammers genieten. "De stilte is heerlijk", zegt Pia in de Facebookgroep 'Amsterdam Durft Te Vragen'. "Ik vind het super", reageert Marjolein. "Het is stil in mijn straat en ik kan daardoor veel beter slapen." Lydia (37) vindt het vooral heerlijk dat haar bezoek 's avonds op tijd weer weggaat. "Heb ik nog even wat me-time." Andere Amsterdammers beleven juist memorabele avondklok-logeerpartijtjes, schrijven ze in de groep. Larissa (29) blijft tien keer bij een vriend slapen, waar ze anders naar huis was gegaan. "We hebben mooie gesprekken gehad die

we anders nooit gevoerd hadden." Ondertussen fietsen voedselbezorgers op straat rond om nachtelijke honger te stillen. "Het voelde speciaal", zegt bezorger Martijn Müller (37). "De hele stad is uitgestorven, maar jij gaat, en mág!" Soms, geeft Müller toe, voelt hij zich 'een strijder in de laatste uurtes', vooral als hij voedsel bezorgt aan kwetsbaren, die weinig naar buiten durven. "Het is een hele bijzondere tijd geweest."

De aanslag

Ondertussen wordt vanuit de luwte een aanslag op de avondklok bevestigd. Jeroen Pols, jurist van de maatschappelijke actiegroep Viruswaarheid, bereidt een rechtszaak voor waarmee hij voor eens en voor altijd met de avondklok wil afrekenen. In zijn ogen, en in die van Viruswaarheid-voorman Willem Engel, is ze geen engel, maar een duivel. "De avondklok is onderdrukking", zegt hij nu telefonisch. "Een teken van een totalitaire staat."

In zijn eigen leven heeft hij weinig last van haar, zegt Pols. "Maar vrijheid betekent niet dat je van die vrijheid gebruik moet maken. Het gaat erom dat je de vrijheid hebt – dat je er gebruik van kan maken. De

Wie bezoek ontvangt weet zeker dat zijn gast op tijd naar huis gaat (of blijft slapen)

avondklok geeft voor veel mensen een enorm gevoel van onvrijheid." Pols schrikt er vooral van dat andere Nederlanders de avondklok zo makkelijk in hun levens verwelkomen. "De vrijheid om je huis te verlaten wanneer je wilt is toch de basis van de vrije democratische samenleving?" Hij ziet het als zijn 'plicht' om de avondklok te stoppen. Juridisch zit ze namelijk niet goed in elkaar, zegt Pols.

De meeste Viruswaarheid-zaken draaien uit op verlies. Wanneer de voorzieningenrechter in Den Haag Viruswaarheid half februari plots gelijk geeft, en een streep trekt door de avondklok, is dus iedereen verrast. "Dat had ik zelf ook niet verwacht", zegt Pols, "dat een rechter in Nederland de moed hiervoor heeft." De avondklok mocht volgens de rechter alleen worden uitgeroepen in een noodtoestand, daar was volgens hem nu geen sprake van.

Maar de staat gaat in hoger beroep tegen de uitspraak en wint. De juridische basis was toch in orde, oordeelt het gerechtshof. Hoe Pols terugkijkt op zijn verloren duel met de avondklok? "Dat we bij het hoger beroep in het ongelijk zijn gesteld, is eigenlijk een grotere winst dan de eerste overwinning. Het laat zien dat

ons systeem niet meer werkt. Dat machtspolitiek wint."

Door alle media-aandacht zijn veel Nederlanders 'wakker' geworden, denkt Pols. Ze zouden de avondklok na die zaak niet langer zien als noodzakelijk kwaad, of goed.

Ouderdom

Of de Viruswaarheid-aanslag echt het kantelpunt was voor de avondklok valt niet te zeggen, maar juist wanneer het voorjaar wordt, verwelkt de avondklok. Het draagvlak neemt af, volgens een peiling van EenVandaag begin maart, zeker na wéér een verlenging door het kabinet. Het wordt 's avonds drukker op de weg. Maaltijdbezorger Müller ziet mensen na die eerste maand "steeds meer terug naar normaal gaan".

In het kleine Wageningen maken studenten er een sport van om 's avonds toch naar feestjes te gaan, naar huis te sluiten en te 'rennen' als er plots politie opduikt. Boris (20), die niet met zijn achternaam in de krant wil, legt uit waarom veel studenten niet gearmeerd waren van de avondklok. "We vonden het onlogisch. Je bent met een paar jongens eten, en moet om negen uur thuis

Toen het tien uur werd, merkten we dat mensen moe werden van de regels

Robin Caster, boa-teamleider

zijn. Maar als je besmet zou worden, was dat toch al gebeurd?" Het 'rennen' voor de avondklok is meer dan een spannend avontuur; tweedejaarsstudent Jelle Blans (19) doet het "letterlijk omdat ik sociaal contact zo mis, dat ik bereid ben het risico van een boete te lopen".

De avondklok loopt meer scheuren op. Werkgevers worden losjes met avondklokverklaringen – na uit de hand gelopen bedrijfsborrels is zo'n papertje snel geprint. Drugsdealers ritselen verklaringen, bijvoorbeeld dat ze voor hun ouders moeten zorgen, en appen klanten vrolijk dat ze weer vierentwintig uur per dag beschikbaar zijn.

Wanneer de avondklok wordt versoepeld naar tien uur, ziet de Beverwijkse boa Caster dat het kleine Beverwijk zich niet meer aan de regels houdt. "Toen het tien uur werd, merkten we dat mensen moe werden van de regels. Groepjes jongeren hingen ineens om half elf nog op straat."

De dood

De avondklok heeft ruim drie maanden geduurd. En resulteerde in ruim 70.000 politieboetes, samen goed voor zo'n zeven miljoen euro. Wat

dat betekent voor het opgeschorte politiewerk, moet nog blijken. Het doel van tien procent minder besmetting heeft de avondklok volgens OMT-lid Hoebe bewerkstelligd, althans in samenwerking met de één-bezoeker-regeling. Burgemeester Bruls vindt het nu tijd dat de avondklok verdwijnt. "Het was de zwaarste maatregel. Dan is het ook logisch dat je daar als eerste mee stopt."

Jurist Jeroen Pols wil over een 'In Memoriam' of een 'overleden' avondklok niets horen, zegt hij. "De avondklok is niet dood. Hij is ingetrokken, en kan elk moment weer ingezet worden." In een nieuwe rechtszaak probeert hij dat koste wat kost onmogelijk te maken, belooft hij. Hoogleraar Hoebe noemt het 'uitgesloten' dat de avondklok in deze crisis terugkomt. "Laten we eerlijk zijn, kijkend naar de groeiende groepsimmunitet, vaccinaties en het weer: dat is ook niet meer nodig."

Hondenbaasje Agema genoot gisteren van haar laatste rustige avondklokronde met haar beagles. "Avondklok, ik ga je missen."

Bekijk de multimediale productie van dit verhaal op trouw.nl/avondklok

Op de Hudson
Arnon Grunberg

Wekelijks waarheidsteam van Steve, uit Woodstock

Arnon Grunberg vaart noordwaarts op de rivier de Hudson en spreekt mensen die zichzelf zien als andersdenkend, liefhebbers van de waarheid, beschermers van de vrijheid.

Het stel heeft de meter verwijderd, waardoor ze jarenlang zonder elektriciteit hebben geleefd. Nu wonen ze elders in Woodstock en hebben een analoge meter. Steve is verwickeld in een rechtszaak tegen het energiebedrijf. Hij doet het zonder advocaten.

We praten tijdens de show over 5G, John F. Kennedy, 9/11, en elektromagnetische straling. Ik ben beleeft, het waarheidsteam is dat ook.

Na het eten rijden we naar de woning van Steve en Raji, haar vegetarische lasagna blijkt heerlijk.

Onder de tapijten ligt overal aluminium tegen wifi-stralen. Mijn telefoon moet uit.

Na het eten pakt Steve een zo-

Onder de tapijten ligt overal aluminium tegen wifi-stralen

genoemde acoustimeter, waarmee elektromagnetische straling kan worden gemeten. Hij loopt door zijn huis, haalt er nog een andere meter bij. Daarna komt een stapel papier op tafel: de rechtszaak.

"Hij denkt dat hij gaat winnen", zegt Raji.

Aan haar stem hoor ik dat zij twijfelt.

Later zal Raji mij ongerust mailen, of ik hen belachelijk ga maken. Ik antwoord: "Julie zijn vrienden".

Dan zie ik Steve weer door zijn huis lopen met de acoustimeter op zoek naar straling.

Wat zou ik na vijftig jaar van de wereld hebben begrepen als ik dat niet begrijp? (Wordt vervolgd)

Arnon Grunberg doet gedurende zeven dagen verslag van zijn reis over de Hudson

'Raji, niet haar geboortenaam, is 64, ze heeft lieve ogen.'
FOTO ARNON GRUNBERG